

Henrik Ibsen
PEER GYNT

 Nasjonalbiblioteket
Depotbiblioteket

De er jo norsk?

Av fødsel, ja!
Men verdensborgar av gemytt!

Henrik Ibsen PEER GYNT Omsetjing: Jon Fosse

1. Peer	Henrik Rafaelsen	Mor til Solveig, Kari, eit lite troll	Ragnhild Hiorthøy
2. Peer	Endre Hellestveit	Far til Solveig, Ballon, Styrmann	Jon Ketil Johnsen
3. Peer	Sverre Bentzen	Ei kvinne, Den grønkleddede,	
Solveig, ei jente	Kjersti Sandal	ei jente, Hussein	Gjertrud Jyngé
Mor Åse	Wenche Medbøe	Ingrid, ei seterjente, eit lite troll, ei jente	Ingrid Jørgensen
Dovregubben, ei vakt	Harald Heide-Steen	Aslak, eit stort troll, ein ape,	
Kjøkemeister, eit stort troll,		ein sjømann	Espen Løvås
Begriffenfeldt, Kaptein	Stig Amdam	Far til Mads, Eberkopf, ei vakt,	
Mads Moen, eit lite troll,		Presten	Bernhard Ramstad
Den framande	Jon Bleiklie Devik	Mor til Mads, ei seterjente, Fellah	Rhine Skaanes
Ein mann, Bytingen, eit lite troll	Morten Espeland	Ei kvinne, ei seterjente,	
Felespelar, ein gris, Trumpeterstråle,		eit lite troll, Anitra	Kirsti Stubø
ei vakt	Torgeir Fonnlid	Ein mann, eit stort troll, Kokk	Tore Christian Sævold
Ein mann, Bonden på Heggstad,		Ein mann, eit stort troll,	
Master Cotton, Knappestøyparen	Paul-Ottar Haga	Utsikt, den magre	Frode Winther

Regi, scenografi, lysdesign
Originalmusikk
Kostyme og maskedesign
Co-regi
Scenografisk medarbeidar
Lysdesign-medarbeidar

Dramaturg
Kostymeassistent
Regiassistent
Tekstbearbeiding

Prosjektleiar

Robert Wilson
Michael Galasso
Jacques Reynaud
Ann-Christin Rommen
Serge von Arx
Urs Schönebaum/
Torkjel Skjærven
Monica Ohlsson
Caterina Czepek
Gry Hege Espenes
Ola E. Bø

Per Berg-Nilsen

Bakteppa er måla ved Atelier Schmidbauer

Musikken er spela inn av Michael Galasso i Tashkent, Istanbul og Paris
og i samarbeid med lydteknikarane Tore Gustavsen og Jostein Reistad
i studio på Det Norske Teatret

Eit samarbeid mellom Det Norske Teatret,
Den Nationale Scene, Festspillene i Bergen
og Hundreårsmarkeringen-Norge 2005

**Premiere 19. februar 2005 på Hovudscenen, Det Norske Teatret
På Den Nationale Scene frå 25. mai 2005**

Personleg assistent for Robert Wilson Christoph Schletz

Smykka er laga av Aline og Jaqueline Tappia

Foto Lesley Leslie-Spinks

Bilda er tatt i prøveperioden

Programredaksjon Monica Ohlsson, Bente Aae, Kari Hauge, Ida Michaelsen
Grafisk formgjeving Knut-Jarle Hvitmyhr Trykk Merkur-Trykk A.s

DET NORSKE TEATRET

Inspisient

Sminke og parykkar

Lyd

Scenekoordinator

Følgjekastarar

Rekvisitør

Sufflør

Kostymekoordinatorar

Hedda Rønneberg

Nina Bloch/Marit Framstad

Vibeke Blydt-Hansen

Tore Gustavsen

Jostein Reistad

Vidar Eggen

Stein Boberg

Marie Hafting

Vibeke Anisdal Myhre

Raymond Stubberud

Eigil Aasen

Finn Kirkeby

Gry Hege Espenes

Tove Svartsund/Anette Hellenes

Inspisient

Sminke og parykkar

Lyd

Lys

Scenekoordinator

Følgjekastarar

Rekvisitør

Sufflør

Kostymekoordinator

DEN NATIONALE SCENE

Kjell Arve Vorland

Kati Sjøgren/Margot Ystebø

Bjarte Våge

Tor Endre Kalvenes

Torkjel Skjærven/Åge Rasmussen

Frank Bjørø

Ole Munch Jørgensen

Bård Eggen

Einar Bjarkø

Thomas Nyløkken

Frode Præstegård

Astrid Strand Myhren

Grete Sjøstrøm

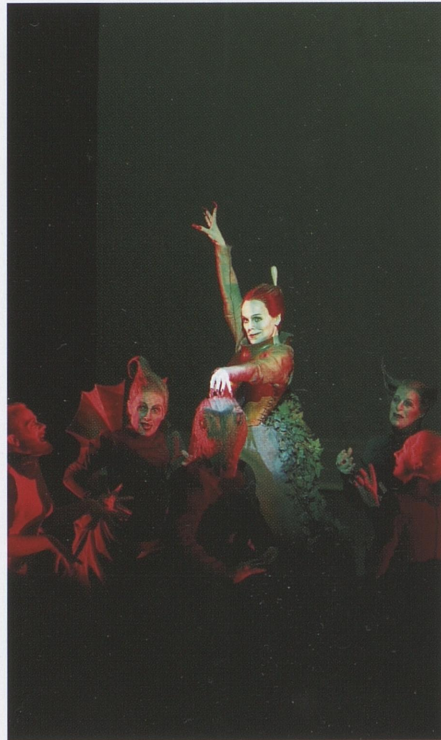
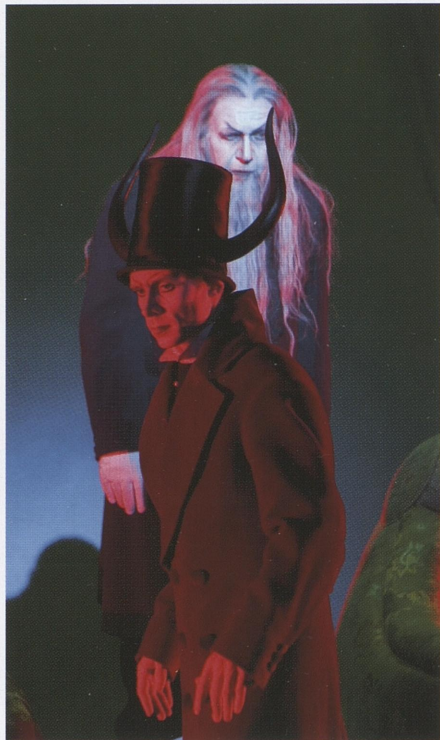
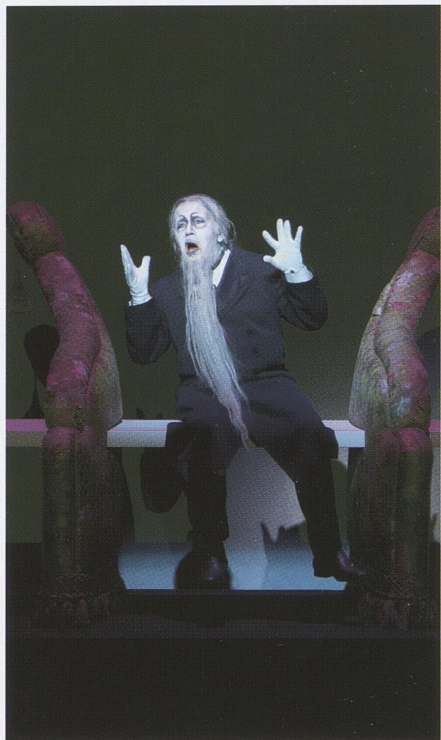
Kostyma er tilverka ved kostyméavdelingane på Det Norske Teatret og Den Nationale Scene

Claire Antonini - tar og teorbe Michael Galasso - fiolin Stéphane Gallet - ney Helene Høye - fele Sinikka Langeland - kantele, stemmeimprovisasjon Tanja Orning - cello
Anders E. Røine - munnharpe Jørn A. Simenstad - bukkehorn, lur, seljefløyte Knut Aalefjær - perkusjon

HEILGÅT ET VESSELNAMA OG LÆSEPEREIA

av 1871

Gå utanom, sa Bøygen.

PEER GYNT: EIT VERSEDRAAMA GÅR I STØYPESKEIA

av Robert Ferguson

I ei skoleutgåve av *Peer Gynt* frå 1950-talet kan ein lese dette: "Ibsens oppgjør med nordmennene var alt begynt med diktene 'En Broder i Nød', 'Troens Grund' og 'Til de Medskyldige' og fortsatte med 'Brand' og 'Peer Gynt'." Dette var ei haldning som vart dyrka av dei første lesarane av *Peer Gynt* i 1867, og det er underleg å sjå korleis denne haldninga heldt seg levande gjennom nesten eit heilt hundreår. Bakgrunnen for oppgjeret skal ha vore Ibsens vonbrot over at nordmennene ikkje støtta danskane som var i krig med Preussen om Schleswig-Holstein. Som ihuga panskandinav meinte Ibsen at landsmennene hans snarast mogleg burde ha meldt seg som frivillige i krigen. Forfattarar var som kjent fritekne for slike plikter. Tolkinga var kanskje eit utslag av noko som tyskarane Albert Dresden kommenterte alt i 1907 - at det hos nordmennene fanst "en særskilt kritiksyke av nationalit præg, som næres ved den almindelige tilbøielighet til

overdreven selviagttagelse, selvanalyse og selvkritik". Med *Brand*, som kom ut året før, hadde Ibsen skapt eit bilete av seg sjølv som den strenge og refsande, og da var det ikkje unaturleg at mange venta det same da dei tok til å lese *Peer Gynt*.

For oss er det meir naturleg å forstå begge stykka som Ibsens oppgjer ikkje berre med menneskeslekta, men òg med seg sjølv. Kanskje var dette ikkje minst i lys av det han etter kvart må ha oppfatta som det umoglege i hans eigen reaksjon på den dansk-tyske krigen. "Efter *Brand* fulgte *Peer Gynt* ligesom af sig selv," skreiv han. For Peer var alltid den kvikke tvillingbroren til Brand, og for kvart steg som Ibsen staka ut for Brand på hans tunge veg, må han òg ha høyrte det flyktige ekkoet av det storslåtte og ansvarslause andre eg-et til denne personen. *Peer Gynt* og *Brand* er eit vakkert komplementært par som er utan

sidestykke i verdenslitteraturen. Og bak begge spøkjer *Keiser og Gallilæer* og Julian den fråfalne, som er både Peer og Brand på same tid. Saman dannar dei tre stykka Ibsens sjølvportrett av kunstnaren som ung mann. Den første runden i støypeskeia fekk stykket i 1876, da det vart sett opp første gongen. "Peer Gynt er jo slet ikke beregnet på at opføres," skreiv Ibsen til den tyske omsetjaren sin. Men da den svenske regissøren Ludvig Josephson ved Christiania Theater lanserte ideen om å gjere nettopp det, nølte han ikkje. Han strauk mesteparten av fjerde akt og delar av femte, og bad Edvard Grieg skrive musikk til oppsetjinga. På veg mot nasjonalt sjølvstende trong det norske folket eit epos, og med ei lett kjenneleg setting i Gudbrandsdalen og tydelege røter i den norske bondekulturen låg denne sceneversjonen av *Peer Gynt* lagleg til. Som Arne Garborg hadde frykta frå første stund, vart mesteparten av satiren i Ibsens dikt skoren bort til fordel for sjarmen.

Til den same tyske omsetjaren skreiv Ibsen vidare: "Blandt samtlige mine bøger anser jeg *Peer Gynt* for den, der mindst egner sig til at forstås udenfor de skandinaviske lande. Jeg beder Dem betænke, at de allerfleste af Deres eventuelle tyske læsere ikke besidder Deres egne forudsætninger til at forstå bogen. De selv besidder uden tvivl et meget nøjagtigt kendskab til den norske natur og til det norske folkelig; De er fortrolig med vor literatur og med vor folkelige tænkemåde; De kender personer og karakterer deroppe. Men er ikke alt dette nødvendigt for at finde smag i digt?"

Eit slåande prov på at dette ikkje var tilfelle, kom frå den irske dramatikaren George Bernhard Shaw, som såg Aurélien Lugné-Poös si oppsetjing av stykket i Paris i 1896. I sin omtale av noko han karakteriserte som "den tarveligste gjengivelse av noen få scener av stykket", skreiv han om Peer at han "er alles helt. Han har samme virkning

på oss som Hamlet, Faust eller Mozarts Don Juan". Shaw vedgjekk at han ikkje var i stand til å vurdere prestasjonane til dei franske skodespelarane, men la til at det ikkje gjorde noko – ingen, ikkje eingong Shakespeare, var så "actor-proof" som Ibsen: "Ibsens menneskeforståelse er så mektig at enhver brukbar skuespiller kan regne med å lykkes i rollene." Slik avslutta han: "Peer Gynt er en like god franskmann som han er nordmann."

Peer var òg ein like god svenske og hadde alt i 1892 vorte framstilt av August Lindberg i Göteborg. Etter kvart vart han ein like god engelskmann, eller rettere sagt – kvinne: Pax Robertson, den første som spela han i England ved Londons Rehearsal Theatre i 1911, var nemleg kvinne. Det tyder på at stykket vart brukt nesten som ein pantomime, det nærmaste engelskmenn kunne kome den folkelege norske originalen, med Pax som den tradisjonelle "principal

boy" i hovudrolla og den grønkledde og trolljentene som "pantomime dames", som gjerne blir tolka av sigarrøykande eldre menn.

Det var denne ikkje-intellektuelle og underhaldande tolkinga av *Peer Gynt* som appellerte mest til folk, både i Noreg og i utlandet, og som skulle forsvare posisjonen sin på scenane i nesten 80 år framover.

Men det var framleis somme som meinte at diktet dermed hadde vorte bagatellisert. Da stykket vart sett opp på Nationaltheatret i 1923, under Bjørn Bjørnsons andre periode som teatersjef, vart denne "folke- og utstyrs-komedie" kritisert av Kristian Elster. Han meinte at ein ufrivillig fekk Peer til å likne meir på Nordal Rolfsens *Svein Uræd* enn Ibsens komplekse og moderne scenefigur. Griegs musikk var ein del av problemet, og Elster oppmoda regissørar til å fjerne den – "den har mer enn noe annet for-

rykket diktet og gjort det til et folkeligt syngestykke". Den danske kritikaren Julius Magnusson skreiv noko i same lei i si melding av ei oppsetjing ti år seinare på Det Kongelige Theater i København. Han meinte at det heile hadde vorte for søtlåte og mangla heilt dei beiske satiriske elementa i stykket.

Ein sentral person i skapinga av denne folkelege *Peer Gynt* var Halfdan Christensen. Han hadde sjølv spela Peer i 1900, og det var han som hadde det kunstnarlege ansvaret for oppsetjinga på Nationaltheatret i 1933, med Alfred Maurstad som Peer og Johanne Dybwad som Mor Aase. Oppsetjinga vart den største publikumssuksessen noko sinne for teatret, noko som i høgste grad skal ha vore Maurstads forteneste. Han tolka Peer med så mykje innleving og sjarm at han – skriv teaterhistorikaren Anton Rønneberg – "fikk oss kanskje til å like ham litt for godt".

Men om denne oppsetjinga var folkeleg, hadde ho likevel framleis mykje av Ibsens opphavlege intellektuelle kraft i seg. Dette vitnar den austerriske sexologen Wilhelm Reich om (han var på denne tida busett i Noreg). I *The Function of Orgasm* skildrar han korleis han tidleg hadde vorte fascinert av Peer-figuren. Den store intellektuelle opplevinga hans som 23-åring i 1920 var nettopp ein grundig studie av stykket, det som seinare vart til foredraget "The Libido Conflict and Delusion of Peer Gynt", som han heldt for Freud og medlemmene i Vienna Psycho-analytic Society. Reich hadde sett stykket både på Burgtheater Wien og i Berlin, men det var først i Maurstads tolking på 1930-talet at han "endelig forstod min egen interesse for stykkets mening". For Reich var det heilt enkelt slik at Ibsen hadde "dramatized the misery of unconventional people" ("dramatisert fortvillinga til den ukonvensjonelle"). Den konvensjonelle og praktiske mann – ("inst inne er dei òg alle saman Peer Gynt'ar") "har for

lenge sidan vorte kvitt Peer'en i seg. Det å tenkje er for mykje bry, det er for farleg. Peer Gynt'ane trugar hans sinnsro – det hadde vore for freistande å bli slik sjølv. Reich skjønna òg korleis Peer og Brand kan brukast til å kaste lys over kvarandre: "Ein må vere Brand for å oppnå det Peer Gynt vil. Men Brand har ikkje nok ambisjon."

I Oslo vann Maurstad stor triumf som Peer. Samtidig med dette, i ein ny støypeskei-runde i Bergen, vart rolla spela av ein annan nøkkelperson i scenehistoria til *Peer Gynt*: Hans Jacob Nilsen. Og igjen var det i Halfdan Christensens tradisjonsbundne regi. Under krigen spela han Peer igjen i Sverige i Per Lundbergs regi, også dette ei tradisjonell tolking som nok tok omsyn til dei dystre hendingsane over grensa i Noreg.

Men da krigen var slutt, var det ikkje lenger nødvendig å verne om den "nasjonale" tolkinga, og Nilsen var nok ikkje

den einaste som var skuffa over å sjå Nationaltheatret i opningssesongen i 1945 med ein tre-akters versjon av den etter kvart 70 år gamle folkeframsyninga. I 1942 hadde han sett opp *Brand* i ein versjon som la vekt på idéinnhaldet i stykket. Kan hende det var den opplevinga, saman med ein forståeleg profesjonell trøyttleik over stadig å måtte spele Peer som ein sjarmerande oskeladd, som fekk han til å tenkje nytt og tolke *Peer Gynt* i lys av *Brand*.

Ein viktig inspirasjon for Nilsen var framsyninga til Tyrone Guthrie i 1944, med Ralph Richardson som Peer, eller rettare sagt: tankane Guthrie gjorde seg rundt det å setje opp *Peer Gynt* i lys av opplevinga. Ved ei seinare oppsetjing sa Guthrie i eit intervju i *The Norseman* at ikkje berre ville han klare seg utan Griegs musikk, men også utan å bruke "reality scenery". "Peer Gynt is not a naturalistic any more than it is an operatic piece," sa han,

og la til at stykket bør spelast "with great simplicity, even austerity". Nilsen som nordmann har nok skjøna noko som Guthrie sjølv ikkje var klar over, nemleg den store fridomen han som regissør hadde i kraft av å setje opp Ibsen på eit framandt språk. Den dag i dag er det mange norske regissørar som misunner sine utanlandske kollegaer den fridomen dei får frå *ordet*, av å arbeide med ein omsett Ibsen. Det skaper eit avslappa tilhøve til teksta, som kan brukast kreativt. Nilsen, som no var sjef på Det Norske Teatret, kunne neppe setje opp stykket på engelsk. Men han var i den heldige situasjonen at han budde i eit land med to morsmål. Etter at han hadde bana veg for si nytenking med boka *Peer Gynt, eit antiromantisk verk*, tinga han ei omsetjing til nynorsk av Henrik Rytter, og i same slengen ny, "anti-romantisk" musikk av Harald Sæverud.

Det var frigjering i dobbel forstand, og byrjinga på neste fase i livet til diktet, der plastisiteten til diktet på forbløfande vis speglar att Peers eigen plastisitet. Dette skulle utnyttast maksimalt av regissørar over heile verda. Ein hugsar det den engelske kritikaren Raymond William skreiv ein gong, at "Brand and Peer Gynt, Ibsen's non-theatrical plays – are the works on which, in my view, his status as a dramatist depend... The prose plays seem to me less interesting *as drama* than those works which he wrote when he was not bothering about making a play to fit the realistic theatre of the time."

Kunstnarleg sett var 1950-talet i Europa anti-revolusjonært, men med 1960-talet kom dyrkinga av revolusjonen som eit kunstnarleg mål i seg sjølv. Mange lét seg inspirere av Antonin Artauds idé om at respekten for forma til dei gamle klassikarane var hemmande. Lengst når det det galdt Ibsen gjekk kanskje Charles Marowitz,

som reiv *Hedda Gabler* i filler og stokka om på alle replikane. Den danske regissøren Kaspar Rostrup si oppsetjing av *Peer Gynt* på Aalborg Teater i 1970 var blant dei første til å regissere stykket som om det i utgangspunktet var skrivi for scenen idet scenografien og det visuelle skulle spele ei like sterk, om ikkje sterkare, rolle enn orda. Ein fjerna seg heilt frå den gamle realistiske tradisjonen ved å spele det som ein draum.

Sidan den gongen har *Peer Gynt* nesten aldri vore ute av støypeskeia. Alt i 1954 vart det sendt som fjernsynsteater på BBC, med Peter Ustinov som Peer, og det er mange som har skjønna at diktet høver ypparleg som høyrespel òg. Stykket har vorte ei matrise for tolkingar og regigrep som hadde vore utenkjeleg for berre 40 år sidan. Da David Threlfall spela Peer i ei oppsetjing i Manchester, hadde han både Adolf Hitler, Karl Marx, Michael Jackson, Bill Gates og Tony Blair med seg på rollelista. National

Theatre i London tok i 2000 bokstaveleg tala konsekvensane av Peers "kamelonvesen" og gav - til stor forvirring for somme blant publikum - hovudrolla skiftevis til to afrikanarar og ein ire. Oppsetjinga på Arcolateatret i 2003 fekk ros for di den avslørte den slåande adressa som stykket hadde til "a contemporary culture in which celebrity is not an ambition so much as another lifestyle choice" ("ein samtidskultur der det å vinne ry og gjetord meir har vorte eit val av livsstil enn ein ambisjon"). Sidan Nilsens tid har også "Peer Gynt" som musikk vore fleire rundar i støypeskeia. Griegs musikk har alltid levd sitt eige liv. Det same har Sæveruds, som likevel aldri vart knytt til stykket på same måten. Duke Ellington har arrangert Griegs musikk som ein "Peer Gynt Suite" for jazzorkester. Arne Nordheim komponerte elektronisk musikk til stykket i 1969, Alfred Schnittke skreiv "Peer Gynt for cello, piano and electronics", og John Eatons sin "pocket opera" *Peer Gynt* i 1993, berre for å nemne nokre av dei tallause kompo-

nistane som har late seg inspirere av stykket – eller snarare av tradisjonen om at det *skal* komponerast musikk til stykket. *Peer Gynt* blir framleis spela som “eventyrstykke” ved Gålåvatnet kvart år, og har vorte både ballett, mysterie-spel, moralitet og opera. Alt saman er i det store og heile ei forbausande stadfesting på Ibsens genialitet, at *Peer Gynt* kan spelast den eine dagen som underhalding for barn, og den neste som eksistensiell undersøking som manar til refleksjon av nokre av dei djupaste gåtene menneske kan stillast andsynes.

Litteratur

- Anton Rønneberg: *Nationaltheatret gjennom femti år*. Oslo 1949
James McFarlane (red): *Henrik Ibsen – A Critical Anthology*. London 1970
Albert Dresden: *Henrik Ibsen som Nordmand og Europæer*. Kristiania 1918
Eivind Berggrav og Francis Bull: *Ibsens sjælelige krise*. Oslo 1937
Hans Midbøe: *Peer Gynt, teatret og tiden* b. 3. Oslo 1980
Robert Ferguson: *Henrik Ibsen: mellom evne og higen*. Oslo 1996

(Til nynorsk ved Leif Mæhle)

Når eg ein gong skal døy, som saktens vil skje,
så kryp eg under eit vindfelt tre,
som bamsen ein lauvhaug eg over meg kavar
og rispar i borken med store bokstavar:
Her kviler Peer Gynt, ein skikkeleg fyr,
keisar over alle dei andre dyr.
Keisar?

Du gamle spåmanns-gauk!
Du er ingen keisar, du er ein lauk!
No vil eg skrelle deg, kjære min Peer!
Det hjelper ikkje om du tutar eller ber!

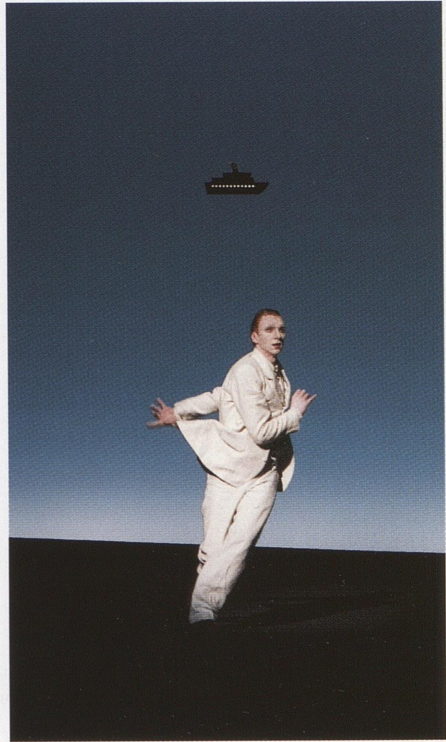
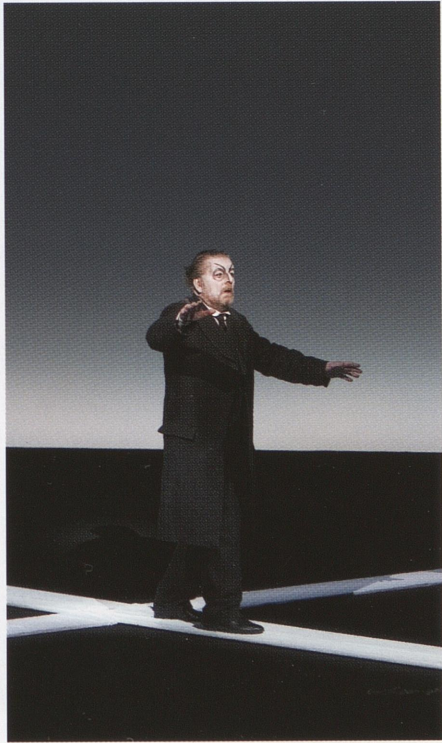
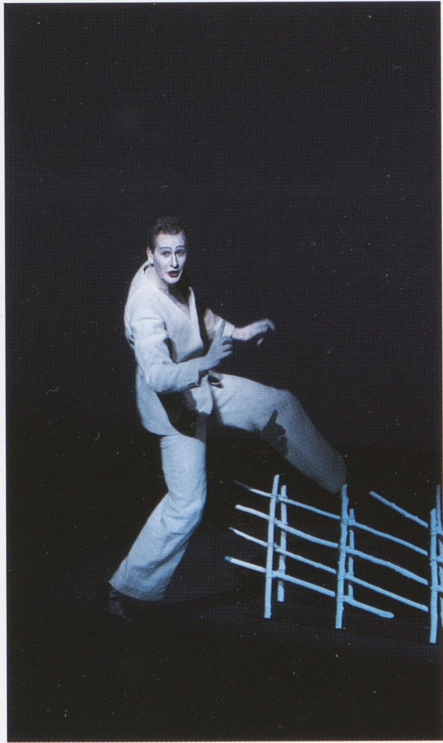
Der ligg det ytre, forrivne lag,
det er havsnaudmannen som driv på eit vrak.
Her er passasjer-sveipet skralt og tynt –
har jo i smaken eit snev av Peer Gynt.
Gullgravar-eget har vi innanfor her,
safta er borte, om den nokon gong var der.
Det innanfor liknar ei krone, ja takk!

Det kastar vi bort utan meire snakk.
Her er oldtidsgranskaren, kort, men kraftig.
Og her er profeten, fersk og saftig.
Han stinkar av løgner, som skrive står,
så ein ærleg mann må gråte ei tår.
Dette sveipet som rullar seg blautaktig saman
er herren som lever i fryd og gaman.

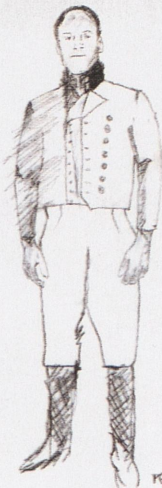
Det var ei ustyrteleg mengde lag!
Kjem ikkje kjernen snart for ein dag?

Neiggu om han gjer! Til det inste indre
er alt saman lag, berre mindre og mindre.
Naturen er vittig!

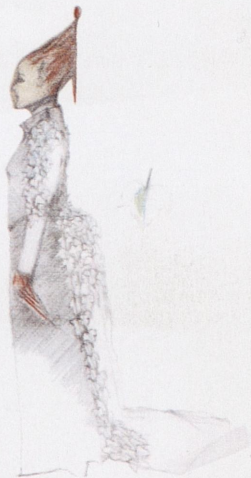
Fanden måtte gruble!
Går ein tankar, kan ein enkelt snuble.
Nå, eg kan forresten til faren flire,
for eg ligg grunnfest på alle fire.

16 97

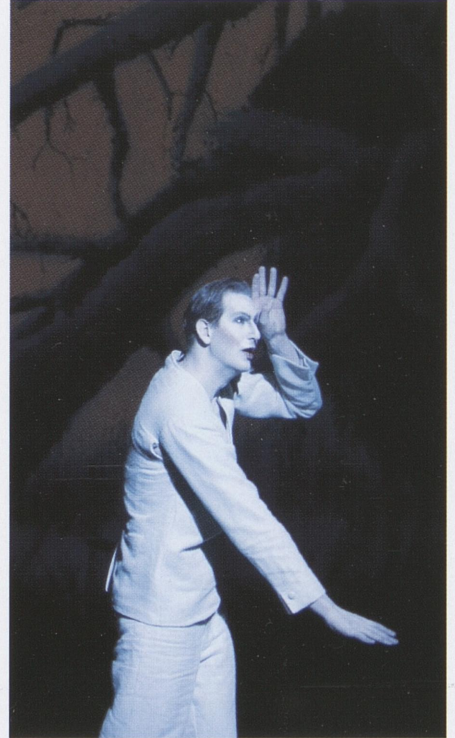
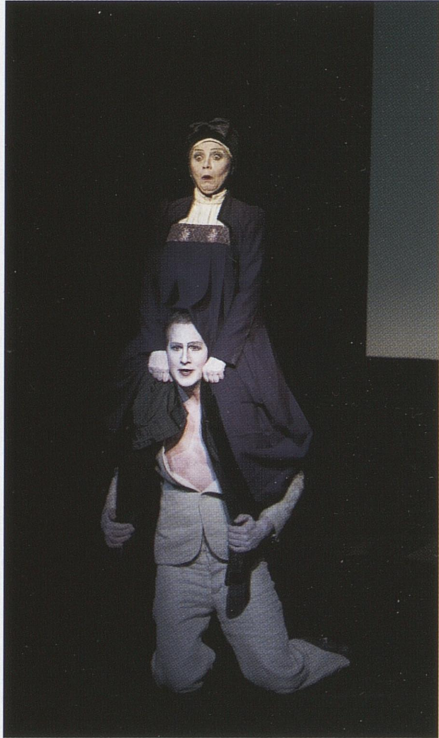

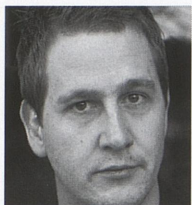

Om eg hamrar eller hamrast
like fullt så skal det jamrast.

HENRIK RAFAELSEN

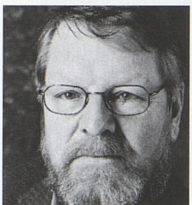
er utdanna ved Teaterhøgskolan i Stockholm og debuterte i 1998 ved Stockholms Stadsteater i rolla som Offiseren i *Ett Drømmespel* – i regi av Robert Wilson. Han spela *Andrej* i Wilsons oppsetjing av *3 Sysstrar*, var med i Frank Castorfs oppsetjing av Bulgakovs *Flukt* og hadde tittelrolla i Alexander Mørk-Eidems *Idioten*. Han spela læraren Einar Bjørk i den prislønna barnefilmen *Elina – som om jeg ikke fantes* og har hovudrolla

i novellefilmen *Rubinbröllop* som hadde premiere under Göteborg Film Festival i 2005.

ENDRE HELLESTVEIT

debuterte hausten 2003 på Den Nationale Scene som Krogstad i *Et dukkehjem*. Der fekk han òg gode kritikkar for rolla som Adolf Hitler i *Mein Kampf*. Han har alt gjort eit par filmroller, spela Gunnar i Thomas Robsahms *Det største i verden* og taxisjåføren Thomas i Gunnar Vikenes *Himmelfall*. Hausten 2004 kom han til Det Norske Teatret og rolla som Simon i *Den kaukasiske krittungen*.

SVERRE BENTZEN

har vore tilsett ved fleire teater, gjort radioteater, film og TV-seriar. Han har medverka i *Spelet om Heilag Olav* og *Kristin Lavransdatter* i Sel. Han kom til Det Norske Teatret i 1990 og har m.a. spela Cleante i *Tartuffe*, Lensmannen i *Medmenneske*, Petter Pære i *Ein midtsommarnattsdraum*, Serebrjakov i *Onkel Vanja*, Charley i *Ein seljars død*, Den arbeidslause i *Personkrins 3:1*, Dir. Whalen i *Ingenting om*

nattergalen, Sörin i *Måken* og Den feite fyrsten i *Den kaukasiske krittungen*.

KJERSTI SANDAL

debuterte på Den Nationale Scene i 2001 i *En folkefiende*. Sidan har ho spela i m.a. *Antigone* av Mats Kjelbye og Alexander Öberg, *Baal* av Brecht, *Jenta i sofaen* av Jon Fosse, *Kiss Me, Kate*, *En midtsommernattsdrøm* og *Vildanden*. Ho har òg vore med i filmen *Himmelfall* av Gunnar Vikene.

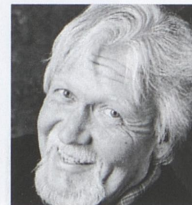
WENCHE ELENA MEDBØE

har vore tilsett ved Det Norske Teatret sidan 1969. Ho er ein av skodespelarane bak EventyrForteljeTeaterStund og har utvikla og framført eigne prosjekt, m.a. med bakgrunn i *Haugtussa*. Ho er òg utdanna psykodramaregissør og Voice Dialogue-rettleiar. Mellom rollene ho har gjort er Miranda og Ariel i *Stormen*, Nina i *Måken*, Siri von Essen i *Tribadernas natt*, tittelrollene i *Undine* og *Mor Til David S.* Ho spela òg i Bergmans oppsetjing av *Seks personer søker en forfatter* ved Nationaltheatret.

HARALD HEIDE-STEEN

debuterte som skodespelar i 1951. Han var med på den spede barndomen til norsk fjernsyn og har markert seg som ein allsidig skodespelar og humorist. I 1992 blei han fast tilsett ved Det Norske Teatret, og har mellom anna spela Lasse i *Brørne Østermanns huskors*, Oldfux i *Den stundeslause*, Sylfest i *Dobbelsats* og *freske fraspark*, Didrik Due i *Charleys tante*, Karlsson i *Karlsson på taket*, Lærer Staurstø i *Splint*, Acaste i *Misanthropen*, Engebret i *Ungen* og Karl-Anton i *Skjergaradsflørt*.

STIG AMDAM

har vore tilsett ved Den Nationale Scene sidan 1989. Her har han hatt sentrale roller i m.a. *Sluttspel* av Beckett, *Hvite djevlar* av John Webster, *Seks personer søker en forfatter* av Pirandello, *En folkefiende*, *Helligetrekongersafften*, *Et vintereventyr*, Gunnar Staalesens *1900* og *Panikk i kullisene* av Frayn. Han har òg vore med i fleire film- og TV-produksjonar.

JON BLEIKLIE DEVIK

debuterte på Den Nationale Scene hausten 2001 i Kafkas *Forvandlingen* i regi av Jo Strømgren. Sidan har han m.a. spela i *1900* av Gunnar Staalesen, *Et vintereventyr*, *I blanke messingen*, *Gjøkeredet* og hatt rollene som Andrija i *Familiefortellinger* og Ariel i *Putemannen*. Han har òg vore med i radio- og filmproduksjonar, m.a. filmen *Himmelfall*.

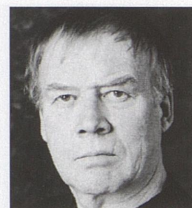

MORTEN ESPELAND

blei nominert til Hedda-prisen for rolla som Guten i *Den 25. timen* ved DNS i 1998 og spela Ståle Kaivonen i *Don Juan - et nachspiel* ved Torshovteatret. Han kom til Det Norske Teatret i 1999. Her har han m.a. spela større roller som Guten i *Vakkert*, Sganarelle i *Don Juan*, Popristsjin i *Ein gal manns dagbok*, tittelrolla i *Dustefjerten* og Medvêdenko i *Måken*.

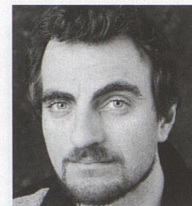
TORGEIR FONNLID

debuterte på Det Norske Teatret som Diesel i *West Side Story* i 1965, og har seinare gjort ei rad større og mindre roller ved teatret, frå tittelrolla i *Pukkeiryggen* og høvding Bromden i *Gaukereiret* til Jørgen i *Fuglane*, Mannen i *Personkrins 3:1* og Journalisten i *Bikubesong*. Han har gitt ut dikt på Kagge Forlag og medverka i ulike produksjonar for film, tv og radio.

PAUL-OTTAR HAGA

slo for alvor igjennom som Peer i NRKs oppsetting av *Peer Gynt* i 1993. Han spela Bør Børson jr. både ved Trøndelag Teater og Det Norske Teatret, Benjamin Sigismund i Falkbergets *Den fjerde Nattevakt* ved Riksteatret, og Taterpatriarken i *Tater* ved Oslo Nye Teater. Han har òg lang fartstid frå *Spelet om Heilag Olav* på Stiklestad. Sidan 1990 har han vore ved Det Norske Teatret. Her har han spela viktige roller i framsyningar som *Antigone*, *Misantropen*, *Hedda Gabler*, *Ein midsommarnattsdraum*, *Orestien*, *Frendelaus* og *Juvikfolke*.

RAGNHILD HIORTHØY

har vore tilsett ved Oslo Nye Teater, Nationaltheatret, Trøndelag Teater og Rogaland Teater og kom til Den Nationale Scene i 1983. Her har ho spela i alt frå nyare dramatikkk som *Balansedame* av Cecilie Løveid, *Namnet* av Jon Fosse, *Det kalde hjertet* av Astrid Saalbach og *Ved Kattemyra* av Marina Carr til klassiske roller i *Erasmus Montanus*, *En midsommernattsdrøm*, *Gjengangere*, *Hvem er Earnest?* av Oscar Wilde og Strindbergs *Påske*.

JON KETIL JOHNSEN

debuterte på Den Nationale Scene i 1991. Han har òg vore med i fleire film-, radio- og TV-produksjonar. Ved DNS er han kjend for roller i *Hellemyrsfolket* av Amalie Skram, *Kvinnen som giftet seg med en kalkun* av Gunilla Boëthius, *Seks personer søker en forfatter*, *Amadeus*, *En folkefiende*, *1900*, *Gjøkeredet*, *Vaktmesteren* (eit samarbeid mellom DNS og Rogaland Teater) og *Don Ranudo* av Ludvig

Holberg.

GJERTRUD JYNGE

var ved Rogaland Teater fram til hausten 1996. Der tolka ho store roller som Hedvig i *Vildanden*, Agnes i *Brand*, Elmiré i *Tartuffe* og Nora i *Et dukkehjem*. På Det Norske Teatret har ho m.a. spela rolla som Sonja i *Onkel Vanja*, Ines Serrano i *Stengde dører*, Marianne i *Historier frå Wiener-skogen*, tittelrolla i *Anna Karenina*, Klytaimnestra i *Orestien* og Johanna i Noréns *Taus musikk*. Ho var med i *Tusen år* og

ilke blid, *The Black Rider* og *Bouzouki* og spela nyleg Cecilia i NRK-serien *Skolen*.

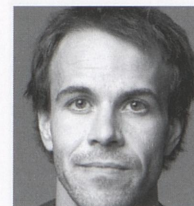
INGRID JØRGENSEN

gjorde fleire større roller ved Rogaland Teater og Teatret Vårt før ho kom til Det Norske Teatret i 1997. Ho spela rolla som Stjerna i den prislønna framsyninga *Guten og Stjerna*, og har seinare vore med i framsyningar som *Tusen år* og *ilke blid*, *The Black Rider*, *Musical Musikal* og *Bikubesong*. Ho sette opp si eiga framsyning *Some Day My Prince Will Come* etter ei novelle av Franz Kafka og var med i

prosjektgruppa Utan Filter, der ho m. a. gjorde tittelrolla i *Hedda Gabler*.

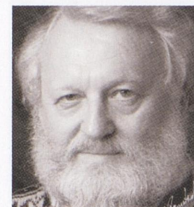
ESPEN LØVÅS

kom til Det Norske Teatret hausten 2004 etter fire og eit halvt år ved Trøndelag Teater. Der spela han mellom anna Guttungen i *Banrøv* og var med i *Ubuden gjest*. Hos oss har han vore med i *Juvikfolke*, *Den kaukasiske krittningen* og *Trollprinsen*.

BERNHARD RAMSTAD

har utdanninga si frå elevskolen ved Trøndelag Teater (1965-68), og har i tillegg til skodespelaryrket vore instruktør ved fleire teater, kunstnarleg leiar ved Hålogaland Teater (1984-86), teatersjef same stad (1986-89), leiar i Norsk Skuespillerforbund (1994-00) og dekan ved Statens Teaterhøgskole (2000-02). Han har jobba som skodespelar ved fleire norske teater og har medverka i ei rad film- og fjernsynsproduksjonar. Sidan 1990 har han vore tilsett ved Det Norske Teatret.

RHINE SKAANES

kom til Den Nationale Scene i 1967. På bergensscenen er ho kjend for ei rad roller, m.a. i *Hiroshima, min elskede* av Marguerite Duras, *Hellemyrsfolket*, *My fair lady*, Håvard Rems trilogi *Miriam's beretning - Juleevangeliet*, *Maria Magdalena - Jesu virke* og *Jesu mor - Påskeevangeliet*, *1900* av Gunnar Staalesen, *Baal* av Brecht, *Ved Kattemyra* av Marina Carr og *Sugar*.

KIRSTI STUBØ

var i to år tilsett ved Rogaland Teater der ho m.a. spela i Irina i *Tre Søstre*, Asta i *Lille Eyolf* og Marie i *Woyzeck*. Ho kom til Det Norske Teatret våren 2001 for å spele i verdspremieren på Lars Noréns *November*. Sidan har ho mellom anna gjort rollene som Rina i *Standard Selection* av Agneta Pleijel, Kitty i *Anna Karenina*, Kassandra i *Orestien*, Nina i *Måken*, Indras dotter i *Eit draumspel* og Grusche i

Den kaukasiske krittungen.

TORE CHRISTIAN SÆVIOLD

har vore knytt til Riksteatret, Bergen Komedia Teater, har vore med i div.TV-, radio- og filmproduksjonar og har sidan 1997 vore engasjert ved Den Nationale Scene. Han har spela i stykke som *Tartuffe*, *Utlendingen* av Larry Shue, *A clockwork orange* av Anthony Burgess, *1900* av Gunnar Staalesen, *Et vintereventyr*, *I blanke messing*, *Gjølke-redet* og sist *Ronja Røverdatter*.

FRODE WINTHER

er utdanna ved ArtsEd School of Acting i London. Han har vore knytt til Oslo Nye Teater, Hålogaland Teater, Riksteatret og vore med i fleire film-, radio- og TV-produksjonar, m.a. NRK Dramas *Lekstue*. Han har hatt roller i *Anne Franks Dagbok*, *Tre søstre*, *Vildanden*, *Spellemann på taket*, *Karlsson på taket*, *Gagaringata*, *Lenger vekk enn alt* og var hausten 2004 å sjå i *Don Ranudo* og som Armand

Duval i *Kamelladamen* på Den Nationale Scene.

SEG SJØLV NOK?

Peer Gynt er eit av verdsdramatikkenes absolutte hovudverk. Dette eventyrlige stoffet som gjer framveksten av ein moderne identitet til teaterleik, har lokka til stadig nye tolkingar over heile verda i snart 150 år. Peer jaktar på kjernen i seg sjølv, og dermed på kjernen i si eiga tid og den verda han lever i. Kva er vel da meir naturleg, i eit jubileumsår for norsk sjølvforståing, enn å la eit utanforståande og ukonvensjonelt blikk ta tak i vårt nasjonale epos? Det er derfor ei stor glede å invitere til eit møte med den originale teaterkunstnaren Robert Wilson og hans medarbeidarar. Vi takkar alle for godt samarbeid i eit av dei mest omfattande fellesløfta i norsk teater.

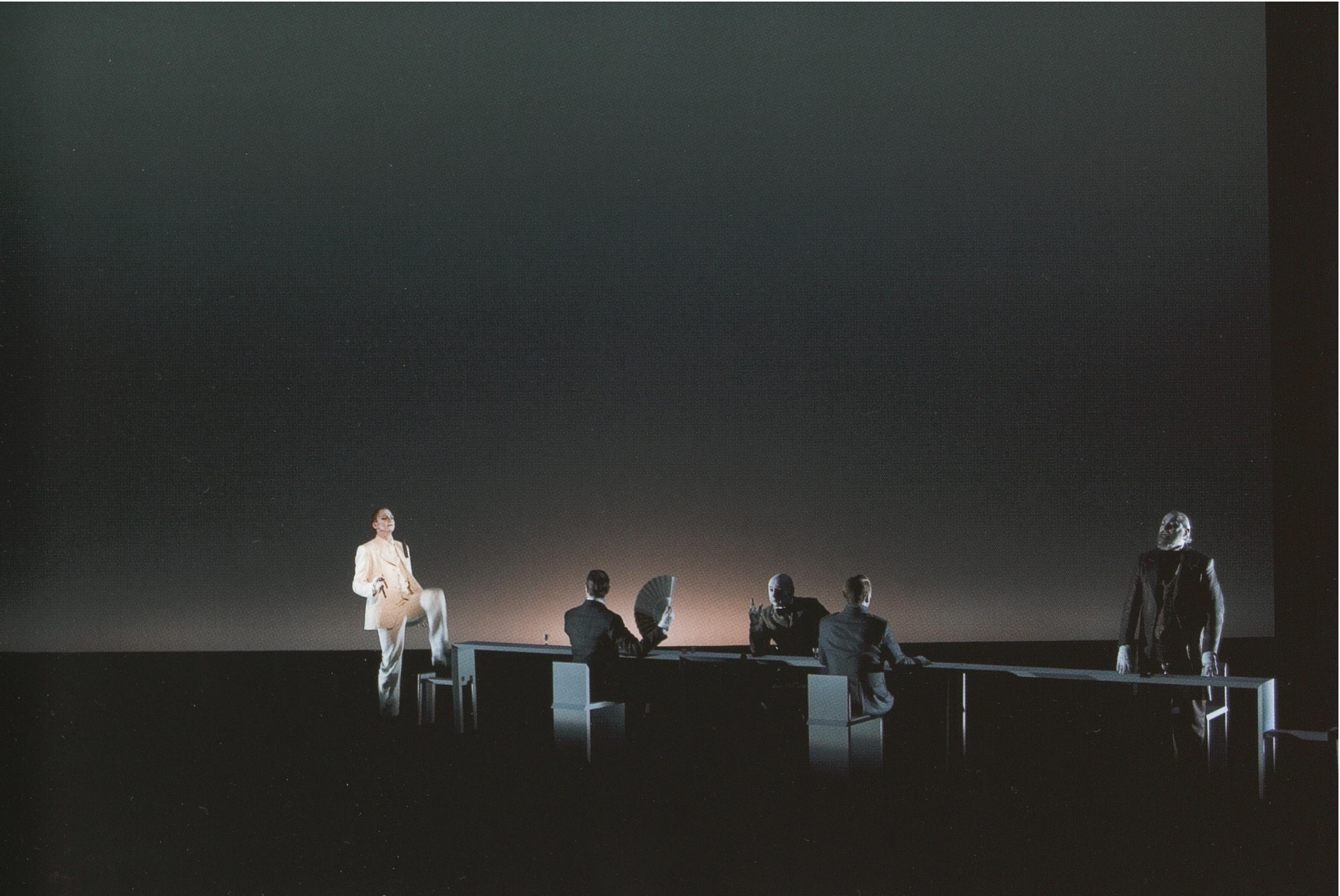
Vidar Sandem
Teatersjef Det Norske Teatret

Morten Borgersen
Teatersjef Den Nationale Scene

Hundreårsmarkeringa av unionsoppløysinga i 1905 gir oss eit høve til å sjå på historia, verdiane og framtidsutsiktene våre slik at vi ser meir av det norske - som verdsborgarar. Robert Wilsons fantasieggjande og utfordrande tolking av Ibsens *Peer Gynt* gir nye perspektiv på det å vere norsk i verda anno 2005.

Jan Erik Raanes, direktør Hundreårsmarkeringen-Norge 2005

ROBERT WILSON

The New York Times skildra Robert Wilson som «a towering figure in the world of experimental theater and an explorer in the uses of time and space on stage. Transcending theatrical convention, he draws in other performance and graphic arts, which coalesce into an integrated tapestry of images and sounds.» Susan Sontag har sagt om arbeidet til Wilson at «it has the signature of a major artistic creation. I can't think of any body of work as large or as influential.» Mellom dei tallause prisane og utmerkingane Wilson har mottatt, finn vi ein Obie Award for regi (1986), Gulløva for skulptur frå Venezia-biennalen (1993), den tredje Dorothy og Lillian Gish Award for livslang innsats (1996), Premio Europa frå Taormina Arte (1997) og Prestigious Commandeur des Arts et des Lettres i Frankrike (2002). Under ein seremoni i Det kvite hus blei Wilson tildelt The National Design Award for livslang innsats (2001).

Wilson er fødd i Waco, Texas og utdanna ved University of Texas og Pratt Institute i Brooklyn, der han blei interessert i arkitektur og design. Han studerte målarkunst hos George McNeil i Paris og arbeidde seinare hos arkitekten Paolo Solari i Arizona. Da han flytta til New York City midt på 1960-talet, blei Wilson interessert i arbeida til pionerane innan moderne dans, George Balanchine, Merce Cunningham og Martha Graham, mellom andre kunstnarar. I 1968 hadde han samla ei gruppe kunstnarar kjend under namnet The Byrd Hoffman School of Byrds, som arbeidde og viste framsyningane sine i eit loftsrom i 147 Spring Street på nedre Manhattan. I 1969 blei to større

produksjonar av Wilsons viste i New York: *The King of Spain* ved Anderson Theater og *The Life and Times of Sigmund Freud* som hadde premiere ved Brooklyn Academy of Music.

I 1971 fekk Wilson internasjonal anerkjenning for *Deafman Glance*, ein «stille opera» skapt i samarbeid med Raymond Andrews, ein gåverik døvstum gut som Wilson hadde adoptert. Etter Paris-premieren på arbeidet skreiv den franske surrealist Louis Aragon om Wilson: «he is what we, from whom Surrealism was born, dreamed would come after us and go beyond us.» Deretter heldt Wilson fram med å presentere tallause anerkjende produksjonar over heile verda, mellom desse det sju dagar lange stykket *KA MOUNTain and GUARDenia Terrace* i Shiraz, Iran i 1972, *The Life and Times of Joseph Stalin*, ein tolv timar lang stille opera framført i 1973 i New York, Europa og Sør-Amerika, og *A Letter for Queen Victoria* i Europa og New York i 1974-75. I 1976 gjekk Wilson saman med komponisten Phillip Glass om å skrive milestolpen *Einstein on the Beach* som blei vist ved Festival d'Avignon og Metropolitan Opera House i New York, og seinare er tatt opp att ved to verdsturnear i 1984 og 1992.

Etter *Einstein* byrja Wilson i aukande grad å arbeide ved europeiske teater- og operahus. Produksjonane hans blei ofte viste ved arenaer som Festival d'Automne i Paris, Schaubühne i Berlin, Thalia Theater i Hamburg og Salzburger

Festspiele. Ved Schaubühne skapte han *Death Destruction & Detroit* (1979) og *Death Destruction & Detroit II* (1987), og ved Thalia presenterte han fire banebrytende musikalarbeid, *The Black Rider* (1990), *Alice* (1992), *Time Rocker* (1996) og *POEtry* (2000).

Tidleg i 1980-åra utvikla Wilson det som framleis står som det mest ambisiøse prosjektet hans; det fleirnasjonale episke verket *the CIVIL warS: a tree is best measured when it is down*. Operaen blei skapt i samarbeid med ei internasjonal gruppe kunstnarar, og Wilson planla den som hovudattraksjon under kunstfestivalen i samband med dei olympiske leikane i Los Angeles i 1984. Sjølv om heile verket aldri blei vist i samanheng, har frittstående delar blitt produserte i USA, Europa og Japan.

Gjennom dei to siste tiåra har Wilson tatt kreativiteten sin med over i det klassiske opera- og teaterrepertoaret. Han har designa og regissert operaer ved scenar som La Scala i Milano, Metropolitan Opera i New York og Opéra Bastille i Paris, Opernhaus Zürich, Hamburgische Staatsoper, Lyric Opera of Chicago og Houston Grand Opera. Mellom desse finn vi Wagners *Parsifal* (Hamburg 1991), Mozarts *The*

Magic Flute (Paris 1991-99), Wagners *Lohengrin* (Zürich 1991, New York 1998), Puccinis *Madame Butterfly* (Paris 1993-98, Bologna 1996, Hammamatsu 1999, Amsterdam 2003, Los Angeles 2004) og Debussys *Pelléas et Mélisande* (Salzburg 1997). Han har presentert nyskapande sceneversjonar av forfatta-

rar som Virginia Woolf (*Orlando* 1989, 1996), Henrik Ibsen (*When We Dead Awaken* 1991) og Gertrude Stein (*Doctor Faustus Lights the Lights* 1992, *Four Saints in Three Acts* 1996 og *Saints and Singing* 1997).

Wilson har samarbeidd med mange internasjonalt kjende kunstnarar, forfattarar og musikarar. Han arbeidde tett med den tyske dramatikaren Heiner Müller på Köln-delen av *the CIVIL warS* (1984), *Hamletmachine* (1986) og *Quartet* (1987). Saman med Tom Waits og William S. Burroughs skapte Wilson den svært suksessrike produksjonen *The Black Rider: The Casting of the Magic Bullets* (1990). Saman med David Byrne sette Wilson opp *The Knee Plays* frå *the CIVIL warS* (1984) og seinare *The Forest* i høve 750-årsjubileet til Berlin (1988). Han samarbeidde med lyrikaren Allen Ginsberg om *Cosmopolitan Greetings* (1988) og med performancekunstnaren Laurie Anderson på Wilsons sceneversjon av Euripides' *Alkestis* (1986). Forfattaren Susan Sontag gjekk saman

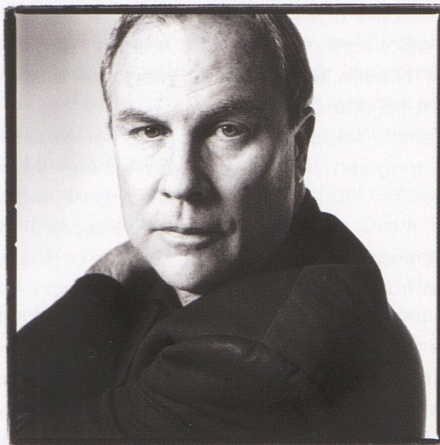

Foto: Hermann Baus

med Wilson om å skape *Alice in Bed* (1993), og saman utvikla dei eit nytt arbeid, *Lady from the Sea* (1998), framført av skodespelaren Dominique Sanda på ein internasjonal turne. Wilsons mangeårige samarbeid med operasongaren Jessye Norman tok til med *Great Day in the Morning*, presentert i Paris i 1982, og heldt fram med eit scene- og videoarbeid basert på Schuberts songsyklus *Winterreise* i 2001. Nyleg vidareførte Wilson samarbeidet med Tom Waits i tilretteleggjinga av *Woyzeck* for Betty Nansen Teatret i København og på ein verdsomspennande turne. Mellom dei siste arbeida hans finn vi *The Temptation of St. Anthony* med Dr. Bernice Reagon og Büchners *Leonce und Lena* saman med den tyske songaren Herbert Grönemeyer.

Wilson har mottatt to Rockefeller- og to Guggenheim-stipend og er heidra med tallause utmerkingar, mellom desse *Premio Abbiati* frå det italienske musikkritikarlaget for *Hanjo/Hagoromo* i 1994 (utdelt i 1995), to italienske *Premio Ubu* (1994 og 1992) for *Alice* og *Dr. Faustus Lights the Lights*, Gulløva for skulptur frå biennalen i Venezia (1993) for *Memory/Loss* og dei tyske teaterkritikarane sin pris i 1990 for *The Black Rider*. Han er utnemnd til Lion of the Performing Arts av New York Public Library, Texas Artist of the Year av Art League of Houston, har mottatt Institute Honor frå The American Institute of Architects i New York City, æresdoktorat frå Pratt Institute og California College of Arts and Crafts, ein American Theatre Wing Design Award for

Noteworthy Unusual Effects, ein Bessie Award, ein Obie Award for Direction, ein Drama Desk Award for Direction, Dorothy og Lillian Gish Award for livslang innsats i 1996, Harvard Excellence in Design Award i 1998, det franske teaterkritikarlagets pris for beste utanlandske produksjon for *Ett Drømmespel* i 2000, han blei valt inn i American Academy of Arts and Letters i 2000 og fekk National Design Award frå Smithsonian Institution i 2001. I 1986 var han einaste nominerte til Pulitzer-prisen i drama for *the CIVIL warS*.

Wilson er kjend for å skape høgt anerkjende teaterframsyningar, men arbeida hans er samstundes djupt rotfeste i biledekunst, skulptur og arkitektur. Teikningane, måleria og skulpturane hans er viste rundt om i verda i hundrevis av separat- og kollektivutstillingar. Større Wilson-utstillingar er haldne i Museum of Fine Arts, Boston (1991), Centre Georges Pompidou i Paris (1991), Contemporary Arts Museum i Houston (1991) og Instituto de Valencia de Arte Moderno (1992). Wilson har skapt installasjonar for Museum Boijmans Van Beuningen, Rotterdam (1993), Clink Street Vaults, London (1995) og Museum Villa Stuck, München (1997). Nyleg har han òg skapt installasjonar ved Guggenheim-museet og Kunstindustrimuseet i København (2000), Vitra Design Museum i Weil am Rhein, Tyskland (2001), Galeries Lafayette (2002) og Berlins Neue Nationalgallerei (2003). Teikningane, trykka, videoane og skulpturane hans finst i private samlingar og museum over heile verda. Han blir representert av Paula Cooper Gallery i New York City.

Mellom Robert Wilsons prosjekt i 2004 er ein heilt ny produksjon med grunnlag i indonesisk folkekultur, i *La Galigo* som hadde premiere ved Esplanade Theatres on the Bay, Singapore og turnerte i fleire land. *Les Fables* av La Fontaine ved Comédie Française og nyoppføringa av *Alceste* ved La Monnaie i Brussel. Han hadde òg regien på fleire gjenopptakingar av nokre av dei mest framståande produksjonane hans, mellom desse *Madame Butterfly* i Los Angeles, *The Magic Flute* og *Pelléas et Mélisande* i Paris, *Erwartung* i Berlin og ein ny samproduksjon av *The Black Rider* ved Barbican Centre i London og American Conservatory Theater i San Francisco. Seinare i år nyoppfører Wilson *Madame Butterfly* ved Bolsjoi-teatret i Moskva, *Parsifal* i Los Angeles, ein adaptasjon av *A Winters Tale* med den gamle samarbeidspartnaren Berliner Ensemble og Wagners *The Ring* ved Le Châtelet i Paris dirigert av Christopher Eschenbach.

Kvar sommar tar Wilson imot studentar og erfarne kunstnarar frå heile verda til sommarkurs ved Watermill Center aust på Long Island – eit interdisiplinært laboratorium for kunst og humanistiske fag. Som resultat av ein storstilt innsamlingsaksjon er oppbygginga av permanente lokale i gang og vil etter planen bli innvigde sommaren 2006.

MICHAEL GALASSO

Komponisten, fiolinisten og dirigenten Michael Galasso blei fødd i Hammond, Louisiana i 1949. Han byrja spele fiolin da han var tre, og debuterte med New Orleans Philharmonic da han var 11. Galasso heldt fram studia ved Oberlin og Dartmouth College. Den klassisk skolerte musikaren blei sterkt påverka av eit møte med John Cage da han var 18. Han har i 30 år eksperimentert med ei melodisk og rytmisk syntese der hangen til barokkmusikk smeltar saman med det amerikanske opphavet, iranske og sentralasiatiske tradisjonar.

Michael Galasso byrja karrieren som komponist med musikken til Robert Wilsons *Overture* (1972), *The Life and Times of Joseph Stalin* (1973), *A Letter for Queen Victoria* (1974-5) og *The \$ Value of Man* (1975). Han skreiv òg musikken til Wilsons oppsetjingar av *Ett Drømmespel* (1998) og *3 Sysstrar* (2001) ved Stockholms Stadsteater. Den første fekk det franske teater- og musikkritikarlaget sin pris som beste utanlandske teaterproduksjon i 2000. Galasso gjorde musikken til Wilsons oppsetjing av *Lady from the Sea* (1998) og teater-versjonen av *Doctor Caligari* (2002). I 2004 samarbeidde dei om suksessframsyninga *Les Fables de La Fontaine* ved Comédie Française i Paris og framsyninga *2 Lips and Dancers in Space* med Nederlands Dans Theater.

Mellom dei siste filmane Galasso har skrivne musikken til, er Wong Kar-Wais *Chunking Express* og *In the Mood for Love*.

Galasso har laga musikken til ei rad lyd-/musikkinstallasjonar, mellom anna for den retrospektive Giorgio Armani-utstillinga ved Guggenheim-museet i New York i 2000 og Bilbao i 2001. Han har skrivne og framført musikk for koreografane Karole Armitage, Andy DeGroat og Lucinda Childs. I mars 2005 kjem plata *High Lines*, Galassos andre utgjeving på selskapet ECM.

JACQUES REYNAUD

Den fransk-italienske mote- og kostymedesignaren Jacques Reynaud er utdanna ved New York University. Han har arbeidd både i USA og Europa, mellom anna ved Teatro alla Scala i Milano, Salzburger Festspiele, Berliner Ensemble og Lyric Opera of Chicago. Den første oppgåva hans som kostymedesignar var *Peer Gynt* ved Teatro Argentina i Roma i 1989. Regien var ved Luca Ronconi som han òg samarbeidde med i *Lolita* ved Nuovo Piccolo Teatro i Milano i 2001. Reynaud har samarbeidd med Robert Wilson ved ei rad produksjonar, mellom anna *Der Ozeanflug* (1998), *70 Angels on the Facade* (1998), *Ett Drømmespel* (1998), *THE DAYS BEFORE* (1999), *POEtry* (2000), *Woyzeck* (2000), *Doctor Caligari* (2002), *Aida* (2002) og *Leonce und Lena* (2003). Han er kritikkrosett for dei elegante og nyskapande arbeidene sine. For tida bur han i Milano og New York.

ANN-CHRISTIN ROMMEN

Ann Christin Rommen studerte teater, film og TV ved universitetet i Köln. Ho arbeidde som regiassistent ved Schauspielhaus Köln da ho møtte Robert Wilson, og med *the CIVIL warS* byrja eit langvarig samarbeid. Sidan den gongen har ho arbeidd saman med han på meir enn 30 produksjonar, fleire av desse som co-regissør, m.a. *Ett Drømmespel* og *3 Systrar* ved Stockholms Stadsteater, *Woyzeck* ved Betty Nansen Teatret i København og *Leonce und Lena* med Berliner Ensemble. Ho utviklar òg egne arbeid som kombinerer tidlegmusikk og samtidsdans. Desse produksjonane har gjesta festivalar i Europa, Australia og USA.

SERGE VON ARX

er fødd i Zürich, Sveits. Etter seks års studium i arkitektur gjekk han i 1997 ut frå ETH Zurich (Swiss Federal Institute of Technology). To års arbeid hos arkitekten Cuno Brullman og utstillingsdesignaren Roberto Ostinelli førte han til Paris. Sidan den gongen har han arbeidd sjøvstendig som designar og arkitekt. Han flytta til Hamburg og starta yrkeskarrieren som assistent for scenografen Rolf Glittenberg på produksjonar som mellom andre Luc Bondys *Macbeth* i Glasgow. Sidan 1999 har Serge von Arx arbeidd som scenografimedarbeidar for Robert Wilson på prosjekt som *Doctor Caligari*, *Osud*, *Leonce und Lena* og *Die Erwartung* og som utstillingsdesignar for *Memory/Loss*-installasjonen i Krakow, den retrospektive Giorgio Armani-utstillinga til Guggenheim-museet

i New York, Berlin, London og Roma og for *Imágenes del Cuerpo* i Museu d'Art Precolombi i Barcelona. I tillegg arbeider Serge von Arx som arkitekturkritikar i ei rad publikasjonar, først og fremst Neue Zürcher Zeitung.

URS SCHÖNEBAUM

studerte foto i München, og arbeidde frå 1995 til 1998 saman med Max Keller i lysavdelinga for Münchner Kammerspiele. Etter å ha vore assisterande lys-sjef ved Grand Theatre de Geneve, Lincoln Center New York og Münchner Kammerspiele byrja han i 2000 som lysdesignar for opera, teater, installasjonar og performance. Mellom arbeida hans finn vi fleire prosjekt saman med Robert Wilson (*Hot Waters*, Singapore art festival, *Winterreise*, Théâtre du Châtelet i Paris, *Aida*, Opera La Monnaie i Brussel og Covent Garden i London, *Doctor Caligari*, Deutsches Theater i Berlin, *The White Town*, Bellevue Teatret i København, *Les Fables de Lafontaine*, Comédie Française) Thomas Ostermeier (*Girl on the sofa*, Edinburgh Festival, *Woyzeck*, Schaubühne Berlin, Festival d'Avignon, *Lulu*, Schaubühne Berlin) og Jean Paul Scarpitta (*Sancta Susanna*, *Oedipus Rex*, Le Corum Montpellier, *St. Augustin*, Art Carnuntum Festival i Austerrike, *Hary Janos*, Le Corum Montpellier, Théâtre du Châtelet, Paris, *Medée*, Arènes de Nîmes). Han har òg gjort fleire kunstprosjekt saman med Vanessa Beecroft (VB43, New York, VB45, Inauguration Kunsthalle i Wien, VB46, Gagosian Gallery i L.A. VB48, Palazzo Ducale i Genova, VB51, Schloss

Vinsebeck i Kassel) og arbeid for installasjonar i Krakow, München, Expo 02 og Films i Sveits.

MONICA OHLSSON

er dramaturg ved Stockholms Stadsteater. Ho har m.a. arbeid med fleire av dei internasjonale regissørane som har gjesta Stadsteatern, t.d. Otomar Krejca, Jan Maagaard, Frank Castorf og ikkje minst Robert Wilson i *ETT Drømmespel* og *3 Systrar*.

THE WATERMILL CENTER

The Watermill Center blei grunnlagt i 1992 av kunstnarleg leiar Robert Wilson som eit internasjonalt, multi-disiplinært senter for studiar i kunst og humanistiske fag. Senteret i det avskjerma, 24 dekar store naturområdet i Southampton på Long Island, New York, har fått verdsry som eit unikt laboratorium for kunstnarar, studentar og enkeltmenneske i alle aldrar og med ulik bakgrunn. Gjennom tverrfagleg utforsking, lærlingeprega opplæring saman med erfarne kunstnarar og kreativ utveksling, støttar The Watermill Center opp om nytt arbeid innan alle kunstnarlege disiplinær og verkar som inspirator for ein ny generasjon utøvarar, kunstnarar og verdsborgarar.

Mange av verdas mest feira kunstnarar har deltatt i programma til Watermill, mellom andre Trisha Brown, David Byrne, Lucinda Childs, Phillip Glass, Isabelle Huppert, Lou Reed, Miranda Richardson, Dominique Sanda, Susan Sontag og Robert Wilson sjølv. Teater og museum over heile verda har oppført dusinvis av prosjekt som opphavleg blei utvikla ved The Watermill Center.

Foto: Laurie Lambrecht

Ifølgje Jessye Norman er Watermill «den beste ideen som har blitt realisert i kunstverda sidan Pierre Boulez skapte IRCAM i Paris. Robert Wilsons eineståande evner og ande utgjer det sterke grunnlaget for ein ny visjon om skapinga og framscyninga av alt som vi i dag særleg tenkjer på som teater, ved at han kombinerer alle kunststartar i eit nytt perspektiv.»

The Byrd Hoffman Water Mill Foundation driv senteret og koordinerer dei kunstnarlege programma, mellom desse òg utdanningsprosjekt i lokalsamfunnet.

I 2002 tok The Byrd Hoffman Water Mill Foundation initiativet til ein storstilt aksjon for å slutføre hovudbygget innan 2006. The Watermill Center blir finansiert ved sjenerøse tilskott frå enkeltmenneske, fond, føretak og statlege institusjonar. For meir informasjon, ver vennleg å kontakte Charles Fabius, Executive Director, i New York (Tlf: 212 253 7484, Faks: 212 253 7485).

05-06691

The Byrd Hoffman Water Mill Foundation takkar the Aventis Foundation, the Brown Foundation of Houston, Inc., the LLWW Foundation, LVMH/Moët Chandon, Louis Vuitton, Montres Rolex S.A., Pierre Bergé, Luciano & Giancarla Berti, Louise T. Blouin MacBain, Lisa & (in memoriam) Richard D. Colburn, The Dorothy & Lewis B. Cullman Foundation, Maja Hoffmann & Stanley Buchthal, the Karan-Weiss Foundation, The Peter J. Sharp Foundation, William Campbell, The Scaler Foundation, Robert Louis-Dreyfus, Guttman-familien, Gabriele Henkel, Nancy Negley, Katharine Rayner, First Data Corporation i tillegg til følgjande internasjonale sponsorar og gjevarar som støttar arbeidet til Robert Wilson og The Watermill Center: American Friends of the Paris Opera and Ballet, Giorgio Armani, Lily Auchincloss (in memoriam), Agnès B., Bacardi USA, Inc., Monique Barbier-Mueller, Deborah & Leon Black, Melva Bucksbaum & Raymond Learsy, Victor Canseco & Diane McCarron, Caskey & Lees,

Melissa Cohn, The Cowles Charitable Trust, Ethel de Croisset (in memoriam), Zora Danon, Héléne David-Weill, Carlton DeWoody, The Frances R. Dittmer Family Foundation, Marina Eliades, Etant Donnés - The French-American Fund for the Performing Arts, Förderverein Watermill, Betty Freeman, Barbara Goldsmith, Anne Randolph Hearst, Marc Jacobs, Donald Kahn, Wendy Keys & Donald Pels, Thomas H. Lee & Ann Tenenbaum, The Dorothea L. Leonhardt Foundation, The Earle E. Mack Foundation, Giovanna Mazzocchi, The Andrew W. Mellon Foundation, Montblanc, Leslie Negley, Lyndon Olson Jr., Katharina Otto Bernstein, The Overbrook Foundation, Rainbow HD Holdings, Alfred Richterich, Philippine de Rothschild, Mark Rudkin, Louisa Stude Sarofim, Kimihiro Sato, Andrew & Denise Saul, Lynn Schneider, The Evelyn Sharp Foundation, Darthea Speyer, Trust for Mutual Understanding, Robert Wilson Stiftung, Robert W. Wilson, Neda Young og anonyme gjevarar.

det norske teatret

DEN NATIONALE SCENE

I samarbeid med

Festspillene

BERGEN INTERNATIONAL FESTIVAL

og

HØVEDSAMARBEIDSPARTNERE

VG **Gjensidige NOR** **TINE**

HUNDREÅRS-MARKERINGEN NORGE 1905-2005

med støtte frå

Depotbiblioteket

05sd 06 691